

бути лише особи, які на час вчинення цих дій досягли вісімнадцятирічного віку [7, с. 294]. Таким чином, Пленум Верховного Суду України обмежив коло осіб, які можуть бути притягнені за ст. 304 КК України. Не бачимо причин для того, щоб у відповідній постанові Пленуму ВСУ не піти тим же шляхом і визначити суб'єкта злочину, передбаченого ст. 209 КК України.

1. *Беніцький А.С.* Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом (проблеми кримінально-правової кваліфікації): – Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Луганськ, 2002. – 20 с.

2. Проблемы борьбы с отмыванием денежных средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем (Материалы „круглого стола“) // Государство и право. – 2001. – № 2. – С. 109–116.

3. *Перепелица А.И.* Уголовно-правовые вопросы борьбы с отмыванием денежных средств или иного имущества, добытых преступным путем. // Новый Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення: Матер. міжнар. наук.-практ. конференції (25–26 жовтня 2001 р., м. Харків). – К.–Х., 2002. – С. 147–150.

4. *Лопашенко Н.А.* Преступления в сфере экономической деятельности. (Комментарий к главе 22 УК РФ). – Ростов-на-Дону, 1999. – 355 с.

5. *Коляда П.В.* „Випрані” гроші-2. Проблеми застосування у практичній діяльності ст. 209 КК України // Юридичний вісник України. – 2002. – 25–31 травня.

6. *Козіна А.А., Літвінов О.В.* Деякі проблеми застосування ст. 209 „Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом“. // Новый Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення: Матер. міжнар. наук.-практ. конференції (25–26 жовтня 2001 р., м. Харків). – К.–Х., 2002. – С. 151–155.

7. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / За заг. ред. В.Т. Маляренка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 368 с.

О.В. Ус,

кандидат юридичних наук
(Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого)

Деякі питання відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення

Встановлення у КК України відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення, викликало дискусії щодо кваліфікації дій осіб, які скоїли таке діяння. Незважаючи на значну кількість публікацій, деякі питання відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення, залишаються дискусійними або взагалі не порушуються науковцями. Аналіз практики

застосування відповідних положень КК свідчить про відсутність одностайності у кваліфікації діянь замовника і виконавця вбивства. Так, замовлення злочину інколи без достатніх до того підстав розглядається як його організація (наприклад, у випадках схилення до вбивства і надання фотокартки жертви). Це зумовлено тим, що значимість ролі замовника вбивства на практиці асоціюється зі значимістю ролі організатора злочину, а тому й фактично виконання особою замовлення не аналізується і не дістає належної юридичної оцінки.

У кримінально-правовій літературі умисне вбивство, вчинене на замовлення, розглядається як злочин, скоєний виконавцем за дорученням замовника. При цьому таке доручення, як роз'яснюється у постанові Пленуму Верховного Суду України „Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи“ від 7 лютого 2003 р. № 2, може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити життя потерпілого, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або ж не вчинювати їх (п. 15).

Замовник умисного вбивства залежно від конкретних обставин справи визнається або *підбурювачем*, або *організатором злочину*. Необхідно підкреслити, що в кожному конкретному випадку *замовник фактично виконує підбурювальницькі дії*, бо схиляє суб'єкта до вчинення вбивства. І лише за наявності в діянні такого замовника ще й ознак організації злочину його дії підлягають кваліфікації за ч. 3 ст. 27 і п. 11 ч. 2 ст. 115 КК.

Якщо ж замовник виконує і роль співвиконавця злочину, його діяння відповідно до згаданої постанови Пленуму Верховного Суду України підлягають кваліфікації за п. 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попередньою змовою групою осіб. Така загалом вірна позиція потребує, на наш погляд, певного уточнення. Кваліфікувати дії замовника, який виконав і роль співвиконавця за п. 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК можливо за умови, коли в особи спочатку виник умисел на замовлення вбивства, а лише потім ця особа як співвиконавець взяла участь у його безпосередньому вчиненні. Якщо ж в особи виник умисел безпосередньо вчинити вбивство і вона „на допомогу“ собі запросила іншого співвиконавця (запропонувала разом вчинити злочин), то за таких умов не можна говорити про вбивство на замовлення. Незважаючи на те, що *елементи* підбурювання в діянні особи присутні, проте замовлення злочину у власному сенсі не відбулося.

Науковці (П.П. Филипчук і М.І. Мельник) вважають можливістю кваліфікацію діяння замовника умисного вбивства як пособництва злочину, коли *ініціатива дачі доручення на вбивство виходить від самого*

виконавця, який, усвідомлюючи, що у потенційного замовника є заінтересованість у позбавленні потерпілого життя, пропонує свої послуги щодо вчинення вбивства особи за умови виконання замовником певних дій чи утримання від них. Описана ситуація, на думку науковців, містить всі ознаки вбивства на замовлення, коли замовлення здійснюється шляхом погодження на відповідну пропозицію. За таких обставин, з позиції вчених, виконавець убивства, крім своєї основної функції – виконання об'єктивної сторони злочину, здійснює ще й функції підбурювача. Особа ж, яка заінтересована у позбавленні життя потерпілого, визнається замовником, тому що сприймає ініціативу виконавця-підбурювача і вчиняє обумовлені ним дії. Науковці стверджують, що, погоджуючись на пропозицію виконавця, замовник укріплює існуючу в нього рішучість на вчинення злочину, тим самим здійснюючи роль пособника злочину [1, с. 32].

Вважаємо, що з такою позицією навряд чи можна погодитися, оскільки замовлення умисного вбивства не може характеризуватися лише здійсненням ролі пособника. Слід відзначити, що замовник злочину, передусім, є ініціатором його вчинення, бо ініціатива вчинення вбивства повинна виходити саме від нього. Поняття „замовлення злочину” і „пособництво злочину” за змістом суттєво різняться, підмінити їх або використовувати як синоніми неприпустимо. Очевидно, законодавець і криміналізував цей вид вбивства як кваліфікований, виходячи з того, що певна особа ініціювала вчинення злочину іншими особами, схилила до нього або навіть організувала його вчинення, а не просто погодилася на пропозицію виконавця. *Висловлення згоди на вчинення вбивства не можна розглядати як його замовлення.* Наведена позиція призвела до того, що і самі її автори у подальших своїх міркуваннях висловлюються суперечливо. Так, вони зазначають, що „якщо рішучість вчинити вбивство виникла не у зв'язку із замовленням, а під впливом якихось інших факторів, кваліфікувати вбивство як вчинене на замовлення не можна” [1, с. 32]. Якщо у виконавця під впливом певних об'єктивних обставин виникла рішучість вчинити вбивство і він сам запропонував зацікавленій у цьому особі свої послуги, то за таких умов, як на мене, немає підстав говорити про замовлення умисного вбивства у кримінально-правовому сенсі. Пособницькі ж дії можуть бути притаманні замовнику *лише у випадках виконання їх поряд із підбурюванням до злочину, або як один із елементів організації його вчинення.*

З суб'єктивної сторони дії замовника та виконавця умисного вбивства характеризуються виною у формі прямого умислу. Що ж до мотивів і мети зазначених співучасників, то вони не завжди збігаються. У зв'язку з цим постає важливе для слідчо-судової практики питання про кваліфікацію дій

замовника і виконавця злочину. Так, відповідно до а. 6 п. 15 наведеної постанови, „якщо замовник, який не є співвиконавцем убивства, керувався корисливими, а виконавець – іншими мотивами, дії замовника кваліфікуються за відповідною частиною ст. 27, п. 6 і 11 ч. 2 ст. 115 КК”. Вважаємо, що зазначена рекомендація є досить спірною. Замовник відповідає саме за той злочин, який він замовив виконавцю. Крім того, мотиви і мета діяння замовника (підбурювача) є факультативними суб'єктивними ознаками підбурювання до злочину і можуть ставитися йому у вину лише за умови, що вони передбачені як обов'язкові (кваліфікуючі) ознаки складу злочину, вчиненого виконавцем. За інших обставин вони враховуються лише при призначенні цьому співучаснику покарання, як обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, або як такі, що характеризують особу винного. Такий підхід визначається тим, що мотив і мета, якими керується замовник, виступають як суб'єктивні ознаки його дій, тобто характеризують не вчинений спільно злочин, а здійснення власної злочинної ролі. Зазначена рекомендація Пленуму Верховного Суду не узгоджується і з положеннями Загальної частини КК, бо згідно з ч. 2 ст. 29 КК організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною ст. 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК, яка передбачає злочин, вчинений виконавцем.

Отже, по-перше, замовлення умисного вбивства є спеціальним видом підбурювання до злочину, якщо ж замовник не обмежився підбурювальницькими функціями, а й організував вчинення злочину, то він визнається замовником-організатором; саме тому при кваліфікації дій замовника злочину необхідно, посилаючись на відповідну частину ст. 27 КК, конкретизувати ту роль, яку він звиконав; по-друге, замовник умисного вбивства є ініціатором вчинення злочину, тому злочинний намір замовника повинен бути спрямований на схилення іншої особи до вчинення злочину (замовлення його вчинення), а не на пропозицію допомогти при виконанні злочинного діяння власноруч, згоду на вчинення вбивства не можна розглядати як його замовлення; по-третє, мотиви і мета діяння замовника можуть ставитися йому у вину, якщо вони є обов'язковими (кваліфікуючими) ознаками злочину, вчиненого виконавцем, за інших обставин вони враховуються лише при призначенні йому покарання.

1. Пилипчук П.П., Мельник М.І. Проблеми кваліфікації умисного вбивства на замовлення // Право України. – 1999. – № 2.